

Tro och vetande om husdjurens välfärd

Kungl. Skogs- och
Lantbruksakademiens
Årg. 142 • Nr 9 • År 2003

TIDSKRIFT

Ansvarig utgivare: Akademiens sekreterare och VD: Bruno Nilsson
Redaktör: Gunilla Agerlid

Tro och vetande om husdjurens välfärd

Akademisammankomst den 13 mars 2003

Sammandrag av föredrag och diskussion

Publiceras enbart elektroniskt på akademiens hemsida www.ksla.se

Respektive författare ansvarar för sitt inlägg

Redovisningen sammanställd under medverkan av
akademiagronom Karin Höök

Djurens välfärd igår, idag och i morgon

LINDA KEELING

Professor

Sveriges lantbruksuniversitet

Linda Keeling konstaterade, att debatten om husdjurens välfärd har uppkommit ur en etisk diskussion, inte ur en vetenskaplig. Vetenskapen behövs dock för att ta fram fakta som kan bygga en grund för den etiska debatten.

Diskussionerna om husdjurens välfärd har pågått, i organiserad form, under så lång tid som 200 år. Den moderna debatten kan räknas från 1965, då Ruth Harrison gav ut sin bok "Animal machines". Denna bok fick den brittiska regeringen att tillsätta en särskild utredning, den s.k. Brambelkommissionen.

Subtilare mått på djurens hälsa

Linda Keeling beskrev de olika sätt man använt för att beskriva och definiera djurens välfärd. De traditionella har varit djurens hälsa, mätt som överlevnad och frånvaro av skador och sjukdomar. Även fysiologiska mått som puls har använts, liksom tydliga fall av onormalt beteende. I dag finns dock en tendens att använda mer subtila mått för att ta reda på hur djuren verkligen mår, hur de känner sig. Här skiljer sig djuren från människan.

Ett exempel är att djur inte på samma sätt kan föreställa sig framtiden. En livshotande sjukdom är inget problem så länge det inte gör ont. Samtidigt kan känslor som rädsla och

hunger vara viktiga för överlevnad. Därmed kan man räkna med att dessa blivit en del av evolutionen och en del av djurens egenskaper i dag.

Vi erkänner att djuren har negativa känslor, betonade Linda Keeling. Hunger och smärta kan vi konstatera från djurens beteende, de söker föda när de är hungriga och undviker att belasta skadade kroppsdelar. Men i dag finns ett ökat tryck på samhället att inte bara skydda djuren från dåliga förhållanden, utan även att gynna det goda. Varför kan vi inte erkänna att djuren även har positiva känslor, som vi kan stimulera? Husdjuren blir stimulerade av spänning och de mår väl av att få mat och dryck.

Djurens känslor kan undersökas

Positiva känslor är en indikator på välfärd. Men hur undersöker vi känslor hos djur? Ett sätt är preferenstester. Djuren får välja mellan olika alternativ. Då får man se vad djuret tycker om. Svagheten med metoden är att vi bara kan bedöma valet mellan de tillgängliga alternativen. Valet blir också kortsiktigt, djuret väljer inte det som är mest positivt i längden.

Ett annat sätt är att använda s.k. operativa tekniker. Då bygger man en miljö där djuret kan uppnå vissa mål om det anstränger sig,

t.ex. genom att trycka upp en dörr. Ju mer motiverat djuret är, desto hårdare belastning av dörren kommer det att övervinna. Denna metod kan användas både för positiva och negativa konsekvenser.

Linda Keeling avslutade med att konstatera att god välfärd för husdjuren är mer än frånvaron av dålig hälsa, även om detta är en viktig faktor.

Så arbetar hjärnan – likt och olik mellan djur och människor

KERSTIN OLSSON

Professor

Sveriges lantbruksuniversitet

Husdjuren har ett välutvecklat känslocentrum

Kerstin Olsson beskrev hjärnans uppbyggnad hos olika djur och hos människan. Hon konstaterade att hypothalamus är en väl utvecklad del hos våra husdjur och att denna del av hjärnan är ett viktigt centrum för känslor, t.ex. lustkänslor. Däremot skiljer sig människan från husdjuren i utvecklingen av pannloberna, som är viktiga för sociala funktioner, fantasi och för att formulera mål. Även tinningloberna är större hos människan, vilket bl.a. ger oss ett bättre minne.

Kerstin Olsson konstaterade att mycket av den kunskap som finns om hjärnans funktion hos djur grundas på djurförsök som inte skulle tillåtas i dag av etiska skäl. Ett exempel är försök där man placerar en elektrod i hypothalamus hos en råtta och låter den trycka på en pedal för att få mat.

I dag finns metoder som mer direkt kan mäta funktionen i hjärnan, som NMR och PET. Med PET, Positron-Emissions(dator)-Tomografi, kan man läsa av hur hjärnan reagerar när djuret eller människan stimuleras på olika sätt. De delar av hjärnan som aktiveras ”lyser upp” på mätinstrumenten. Ljud får hörsel-

centrum att reagera osv. Komplicerade reaktioner som tänkande får hela eller stora delar av hjärnan att reagera.

Även EEG kan användas telemetriskt, vilket innebär att djuret kan röra sig fritt. Elektroder läggs utanpå hjärnan och kan registrera hjärnaktiviteten. Hon betonade att djuren kan känna, men att de har svårare att bearbeta och förhålla sig till sin känsla.

Positiv förstärkning lär djur

Minne finns i olika form och funktion. Fakta-minne är vi människor duktiga på, vi kan slå i oss mängder med orsaksnamn och olika språk. En annan form är handlingsminne, som behövs för att kunna cykla och simma. Här måste vi människor lära oss, men minnet sitter sedan kvar ”i kroppen”. Hos djuren tycks många liknande kunskaper finnas utan att behöva läras in.

När beteenden måste läras in hos djur kan detta ske med dressyr. Förr gjordes detta som regel med s.k. negativ förstärkning. Man straffade djuret när det gjorde fel. I dag har man till stor del övergått till positiv förstärkning. Djuret belönas när det gör rätt. Genom dres-

synt utnyttjas det faktum att upprepad träning av ett beteende bygger in ett korttidsminne i långtidsminnet.

Kerstin Olsson konstaterade avslutningsvis att en grundläggande del i forskningen blir att lära sig att tolka djurens språk, dvs. deras kroppsspråk. Hon berättade om en hund som

lärt sig använda kroppsspråket som ett mycket subtilt sätt att kommunicera med sin matte. När matte skällde ut sin hund för att tillrättavisa den för att den gjort något olämpligt, ja då blev hunden plötsligt halt! Även djur kan alltså lära sig att ljuga med kroppsspråket.

Beteendemodifierande läkemedel – problem och möjligheter

KAROLINA TÖRNEKE

VMD

Läkemedelsverket

Läkemedel kan ändra beteende

Karolina Törneke berättade att läkemedel som påverkar psyket (psykofarmaka) ofta används i behandlingen av djur, och att detta sker på goda grunder. Lugnande medel i samband med veterinärbehandlingar och vid transporter har använts länge.

Det nya är användandet av beteendemodifierande läkemedel. Till skillnad från lugnande medel handlar detta om läkemedel som inte sänker medvetandegraden. Djuren förblir vakna och aktiva samtidigt som vissa typer av beteenden förändras. Syftet med behandlingen är att lindra eller bota hundens motsvarighet till det vi hos människan kallar psykisk sjukdom.

Karolina Törneke menade att det i vissa sammanhang kan vara bekymmersamt att ge psykofarmaka till djur eftersom det kan vara svårt att veta hur de egentligen mår. Bli de verkligen lugna eller bara passiva? Om effekten är att de bara blir passiva finns ju risken att de är livrädda, men inte orkar reagera.

Svårt att bedöma effekter av beteendemodifierade läkemedel

Frågan är om det finns något som bör kallas djurpsykiatri. Kan man behandla psykiskt sjuka djur så att de mår bättre? Ett exempel på behandlingar är för hundar som lider av separationsångest. En sådan hund kan inte vara i ett annat rum än sin husse eller matte.

För detta beteende finns ett registrerat läkemedel, Clomicalm. Detta läkemedel har ingen dokumenterad effekt i sig, men det är godkänt som hjälpmedicin vid beteendeterapi. Sådan terapi är dock effektiv även utan läkemedel, så effekten av Clomicalm är svårt att bekräfta.

Det är svårt att bedöma hur dessa beteendemodifierade läkemedel är, betonade Karolina Törneke. De måste också kontrolleras på varje djurart för sig. Det som gäller för människa behöver inte alltid gälla för t.ex. en hund. I dag är problemet att djurägarna har olika krav på hur mycket bättre hunden ska bli för att man ska vara nöjd med behandlingen. Och hunden själv kan ju inte ge besked. Karolina Törneke menade att beteendeterapi är och förblir det bästa alternativet vid behandling av beteendestörningar hos husdjur.

Diskussion och frågor

Vi människor har ett ansvar för att våra husdjur har en god livsmiljö. Med ökande kunskaper kan vi bygga goda miljöer för de djur som finns i dag, och som påverkats av både selektiv avel och naturligt urval. I många avseenden är djuren lika oss människor. Vi har i stort sett samma fysiologiska förutsättningar, vi blir stressade av samma faktorer. En likhet är också att högproducerande djur, som t.ex. mjölkkor, kräver mer medicinsk behandling än genomsnittet. Så är det ju även med elitidrottsmän.

Det här var några synpunkter som kom fram under diskussionen under "Tro och vetande om husdjurens välfärd". Nedan följer ett längre sammandrag från diskussionen.

Varför behöver husdjuren välfärd, undrade Johan Curman. Djurskydd finns väl för vår skull, inte för djurens. Johan Curman tillade att frågan har olika ställning i olika generationer. Linda Keeling menade dock att djuren har en välfärd i sig själva. Hur djur själva uppfattar sin situation är en del i bedömningen av hur vi behandlar våra husdjur.

Kerstin Olsson höll med Linda Keeling om att djuren har ett värde och en välfärd i sig själva. Hon menade att vi människor har ett ofrånkomligt ansvar för våra husdjur, inte bara för vårt eget samvetes skull. Om vi själva mår bra av att sköta djuren väl så är det ju inget fel i det.

Karin Östensson menade att ett anständigt samhälle värnar de värnlösa och att det är ett skäl i sig att inte ge efter för dålig djurhållning. I andra inlägg betonades att nyttan för djur och människor som regel sammanfaller. Om djuren mår bra är det till nytta för människorna och viceversa.

Frågan om kastrering kom upp. Är detta en välfärdsfråga? Kerstin Olsson svarade att kastrering är mycket omdiskuterad i dag, samtidigt som det av många andra fortfarande inte uppfattas som en välfärdsfråga. Hon berättade om mötet med en engagerad djurrättsaktivist, som inte tyckte det var så konstigt att han kastrerat sin katt.

Gunnar Svensson i Alnarp frågade om det finns "functional foods", alltså livsmedel med medicinsk effekt, för husdjur. Åke Hedhammar svarade att det finns för hundar.

Hur ska man bedöma husdjurs välfärd jämfört med de vilda djuren? Vilken miljö är bäst ur välfärdssynvinkel? Detta är en komplicerad fråga, konstaterade Linda Keeling. När vi lärt oss läsa av hur djuren känner, ja då kan vi kanske konstruera miljöer som är bättre än de naturliga för husdjurens del.

Kerstin Olsson påpekade att naturen i dag inte är naturlig. Både djur och natur har utvecklats på grund av människans påverkan. Därför kan det vara både och. Vi kan skapa miljöer som passar våra husdjur som de ser ut och fungerar i dag.

Är det rimligt att vi behåller egenskaper och beteenden som inte är önskvärda? Förr sköt vi ilska hundar, i dag får de medicin som gör att de kan leva och även föröka sig. Karolina Törneke menade dock att det kan finnas skäl att rädda individer, främst för ägarens skull. När det gäller avel finns det dock rekommendationer att man inte ska behandla djur med medicin om de ska gå i avel. Detta främst för att inte få en population som är beroende av läkemedel för att agera normalt.

Gunnela Ståhle, LRF, betonade att LRF tagit frågan om husdjurens välfärd på stort allvar

och kommit fram till en gemensam värdegrund: att djuren har ett egenvärde, men inte samma rättigheter som människan.

Frågan om reproduktion som mått på välbefinnande kom upp och besvarades bl.a. av Linda Keeling. Hon menade att det finns olika skäl till dålig reproduktion. Ibland kan det tyda på en otillräcklig miljö, vilket gör att djuren inte ska föröka sig. I andra fall kan det handla om att omständigheterna är dåliga för själva parningen. I de fallen kan man åtgärda miljön så att parning kan ske.

Thorsten Andersson frågade Linda Keeling vad som är mest kritiskt för djurens välfärd i dagens svenska djurhållning. Hon menade att det är svårt att besvara den frågan men konstaterade att ytterligare forskning behövs inom ett stort antal områden.

Margareta Ihse frågade om husdjuren har tråkigt i dag. Skulle de bli lyckligare och mer lönsamma om de fick mer stimulans? Kerstin Olsson svarade att man i dag talar om "berikning" av djurens miljö. Hon berättade om hur kor av allt att döma blir stimulerade och mår bättre av att själva få söka upp sin mat i ladugården. En ko lyckades hitta ett eget sätt att öppna en grind och föreföll mycket nöjd över detta. Kerstin Olsson menade att vi kommer att bli bättre på att bygga sådana stimulerande miljöer.

Hur klarar djur stress jämfört med människan? Ungefär lika bra, svarade Kerstin Olsson. Vi har i stort sett samma fysiologiska system och reagerar rimligen ganska lika på t.ex. buller. I dag talar man faktiskt om "utbrända kor" i bullriga och stressiga ladugårdar.

Linda Keeling fick också frågor om välfärd i förhållande till produktionsförmåga. Producenter friska djur mer? Hon menade att det definitivt varit så tidigare. I dag är dock djuren avlade till extrema egenskaper, som gör att de

högproducerande djuren i stället har störst behov av vård.

Kerstin Olsson kommenterade detta med att det inte är så konstigt om de högproducerande djuren kräver mer vårdresurser, ungefär som elitidrottsmännen bland oss människor. Andra kommentarer gick ut på att dålig hälsa främst var ett tecken på att man inte ändrat miljön i takt med att man ändrat på djurens egenskaper.

Åke Hedhammar menade dock att djurens ändrade egenskaper inte är huvudfrågan. Så stor skillnad har det inte blivit. Huvudskälet till problemen i dag är att djuren är understimulerade. Torsten Jacobsson noterade att det ständigt är tre områden som dyker upp när det gäller dålig djurhållning: trängsel, skador på ben och fötter samt smuts och infektioner.

Karolina Törneke fick frågan om homeopati används på djur. Hon konstaterade att det förekommer, ungefär i samma utsträckning som för människa, och att man kan konstatera placeboeffekter även hos djur. Om matte eller husse tror att deras hund blivit bättre märker hunden detta och reagerar positivt. Det gäller alla flockdjur. Åke Hedhammar kommenterade detta med att det finns resultat som tydligt visar på direkt negativa effekter av homeopatisk behandling.

Slutligen konstaterade flera av de medverkande att det är viktigt att dessa frågor diskuteras. Då kommer både frågor och svar fram, och utvecklingen drivs framåt.

Föredragshållare

Linda Keeling (linda.keeling@hnh.sl.se)
Kerstin Olsson (kerstin.olsson@djfys.sl.se)
Karolina Törneke (karolina.torneke@mpa.se)

Förteckning över tidigare utgivna nummer

År 2001; Årgång 140

- Nr 1 Sälen – resurs eller problem
- Nr 2 Skogliga konsekvensanalyser 1999
- Nr 3 Framtida möjligheter till ökat utnyttjande av naturresurser
- Nr 4 Verksamhetsberättelse 2000 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
- Nr 5 Landskapet: restprodukt eller medvetet skapat?
- Nr 6 Ecologically Improved Agriculture – Strategy for Sustainability
- Nr 7 Sverige i det europeiska samarbetet
- Nr 8 Bekämpningsmedel i vatten – vad vet vi om förekomst och effekter?
- Nr 9 Odlingssystem, växtnäring och markbördighet – 18 års resultat från en tidigare ej uppgödslad jord
- Nr 10 Svenska fiskets framtid och samhällsnytta
- Nr 11 Vem sätter värde på den svenska skogen? – Trämekanisk framsyn
- Nr 12 Nutrition och folkhälsa i EU-perspektiv OCH Miljöpåverkan och framtidens matvanor OCH Framtidens mat i framtidens kök
- Nr 13 Konkurrenskraftig virkesförsörjning– ett kraftprov för skogsteknologin!
- Nr 14 Fritidsodlingens och stadsgrönskans samhällsnytta
- Nr 15 Debatt – Hur kan marknad och miljö förenas? Exemplet spannmålsproduktion

År 2002; Årgång 141

- Nr 1 Genteknik – en skymf mot Gud eller nya möjligheter för mänskligheten?
- Nr 2 Genmodifierade grödor. Varför? Varför inte? – Genetically Modified Crops. Why? Why Not?
- Nr 3 Skogsfrågor i ”Konventionen om biologisk mångfald”
- Nr 4 Mindre kväveförluster i foderodling, foderomvandling och gödselhantering!
- Nr 5 Bondens nya uppdrag OCH Shaping U.S. Agricultural Policy
- Nr 6 Verksamhetsberättelse 2001
- Nr 7 Sustainable forestry to protect water quality and aquatic biodiversity
- Nr 8 Foder – en viktig länk i livsmedelskedjan!
- Nr 9 Fortbildning för landsbygdsutvecklare
- Nr 10 Hållbart jordbruk – kunskapssammanställning och försök till syntes
- Nr 11 Närproducerad mat. Miljövänlig? Affärsmässig? Djurvänlig?
- Nr 12 Nya kunskaper inom bioteknik och genetik för nya tillämpningar på husdjur SAMT Fria Varuströmmar – konflikt med djur- och folkhälsa? Vilka möjliga utvägar finns? SAMT Exempel på verksamhet inom Jordbruksverket
- Nr 13 Bland skärgårdsgubbar och abborrar på Möja
- Nr 14 EU och EMU – broms eller draghjälp för skogen?
- Nr 15 Hur kan skogsbruk och kulturmiljövård förenas?
- Nr 16 Vilket kött äter vi om 10 år? Rött, vitt, svenskt, importerat? Vi får det samhälle vi äter oss till!
- Nr 17 Avsättning av skogsmark

År 2003; Årgång 142

- Nr 1 Det sydsvenska landskapet, framtidsvisioner och framtidsåtgärder SAMT Idéer för framtidens skogslandskap
- Nr 2 Viltets positiva värden
- Nr 3 Inför toppmötet i Johannesburg
- Nr 4 Kapital för landsbygdsföretagare
- Nr 5 Kompetensförsörjningen i svenskt jordbruk
- Nr 6 Fiskets miljöeffekter – kan vi nå miljömålen?
- Nr 7 Verksamhetsberättelse 2002
- Nr 8 De glea strukturerna i den globala ekonomin – kunskapsläge och forskningsbehov
- Nr 9 Tro och vetande om husdjurens välfärd (Enbart publicerad på www.ksla.se)

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens Tidskrift (KSLAT) har, under olika namn, utkommit sedan 1813, då akademien grundades. Från och med 1994 utges KSLAT som en nummerad serie av skrifter (15–20 häften/år) med egna titlar. Innehållet består huvudsakligen av dokumentering från akademiens sammankomster och seminarier – även debattnummer förekommer – och speglar akademiens verksamhetsområde; de areella näringarna och till dessa knutna verksamheter.

Prenumerationspris 350 kr/år.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
Drottninggatan 95 B, Box 6806, 113 86 Stockholm
Tel 08-54 54 77 00, Fax 08-54 54 77 10, Postgiro 18 32 80 - 7